



EOC
EUROASIAN
ONLINE
CONFERENCES

ENGLAND CONFERENCE

**INTERNATIONAL CONFERENCE ON
MULTIDISCIPLINARY STUDIES AND
EDUCATION**



INTERNATIONAL CONFERENCE ON MULTIDISCIPLINARY STUDIES AND EDUCATION: a collection scientific works of the International scientific conference – London, England, 2026. Issue 4

Languages of publication: Uzbek, English, Russian, German, Italian, Spanish

The collection consists of scientific research of scientists, graduate students and students who took part in the International Scientific online conference «**INTERNATIONAL CONFERENCE ON MULTIDISCIPLINARY STUDIES AND EDUCATION**». Which took place in London, 2026.

Conference proceedings are recommended for scientists and teachers in higher education establishments. They can be used in education, including the process of post - graduate teaching, preparation for obtain bachelors' and masters' degrees. The review of all articles was accomplished by experts, materials are according to authors copyright. The authors are responsible for content, researches results and erro



Maktabgacha ta'lim yosh guruh bolalarda ekologik ongni rivojlantirish.

Sayfulloyev G'ulom Maxmudovich

Buxoro davlat pedagogika instituti ,
Maktabgacha ta'lim b.f.n., professor.

Jurayeva Iroda Botirovna

Buxoro davlat pedagogika instituti ,
Maktabgacha ta'lim yo'nalishi 1-bosqich magistranti

Mazkur maqolada maktabgacha ta'lim tizimida ekologik ongni rivojlantirish masalalari yoritilgan. Unda bolalarda tabiatga ongli munosabatni shakllantirishning ahamiyati, ekologik tarbiyaning mazmuni, usullari va vositalari tahlil qilingan. Shuningdek, pedagog va ota-onalarning roli, amaliy faoliyat, o'yinlar va kuzatuvlar orqali ekologik madaniyatni rivojlantirish yo'llari ko'rsatib berilgan. Tadqiqot natijalari maktabgacha yoshdagi bolalarda ekologik bilim, ko'nikma va mas'uliyatni shakllantirish muhimligini asoslaydi.

Kalit so'zlar: ekologik ong, maktabgacha ta'lim, ekologik tarbiya, tabiat, bolalar rivoji, ekologik madaniyat, pedagogika.

Аннотация

В данной статье рассматриваются вопросы формирования экологического сознания в системе дошкольного образования. Проанализированы значение экологического воспитания, его содержание, методы и средства формирования у детей бережного отношения к природе. Особое внимание уделено роли педагогов и родителей, а также использованию практической деятельности, игр и наблюдений в развитии экологической культуры. Результаты исследования подчеркивают важность формирования экологических знаний, навыков и ответственности у детей дошкольного возраста.

Ключевые слова: экологическое сознание, дошкольное образование, экологическое воспитание, природа, развитие детей, экологическая культура, педагогика.

Annotation

This article discusses the issues of developing environmental awareness in preschool education. It analyzes the importance, content, methods, and tools of environmental education in forming a responsible attitude toward nature in children. Special attention is given to the role of teachers and parents, as well as the use of practical activities, games, and observations in fostering ecological culture. The results highlight the importance of developing environmental knowledge, skills, and responsibility among preschool children.





Keywords: environmental awareness, preschool education, environmental education, nature, child development, ecological culture, pedagogy.

Kirish. Hozirgi kunda global ekologik muammolar insoniyat oldida turgan eng dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Atrof-muhitning ifloslanishi, iqlim o'zgarishi, tabiiy resurslarning kamayib borishi kabi muammolar kelajak avlodning ekologik madaniyatini shakllantirish zaruratini yanada kuchaytirmoqda. Shu nuqtai nazardan, ekologik tarbiya jarayonini imkon qadar erta, ya'ni maktabgacha ta'lim bosqichidan boshlash muhim ahamiyat kasb etadi.

Maktabgacha yoshdagi bolalar atrof-muhitni sezgirlik bilan qabul qiladigan, tez o'rganadigan va taqlid qilishga moyil bo'lgan davrda bo'ladi. Shu sababli aynan ushbu davrda ularda ekologik ongni shakllantirish kelajakda tabiatga ongli va mas'uliyatli munosabatni ta'minlaydi.

Asosiy qism. Maktabgacha ta'lim tizimida ekologik ongni rivojlantirish bolalarning har tomonlama barkamol shaxs bo'lib shakllanishida muhim omillardan biridir. Ushbu jarayon bolalarda tabiatga ongli munosabat, ekologik madaniyat va mas'uliyat hissini shakllantirishga xizmat qiladi.

Ekologik tarbiya mazmuni bolalarga atrof-muhit haqidagi dastlabki bilimlarni berish, tabiat hodisalari bilan tanishtirish hamda tabiatni asrash ko'nikmalarini rivojlantirishdan iborat. Bu jarayonda bolalarning yosh xususiyatlari, qiziqishlari va psixologik holati inobatga olinishi lozim.

Ekologik ongni shakllantirishda quyidagi yo'nalishlar muhim ahamiyat kasb etadi:

- tabiat obyektlari bilan tanishtirish (o'simliklar, hayvonlar, suv va havo);
- ekologik madaniyatni shakllantirish (tozalik, tejamkorlik, ehtiyotkorlik);
- oddiy ekologik muammolar haqida tushuncha berish;
- amaliy faoliyat orqali mustahkamlash (ekish, parvarish qilish, kuzatish).

Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun eng samarali metodlar — bu o'yin, kuzatish, suhbat, tajriba va amaliy mashg'ulotlardir. Ayniqsa, didaktik o'yinlar orqali ekologik tushunchalarni singdirish bolalarda qiziqish uyg'otadi va bilimlarni mustahkamlaydi.

Shuningdek, ekologik tarbiyada oilaning o'rnini beqiyosdir. Ota-onalar tomonidan berilgan kundalik hayotiy misollar bolalarning ekologik xulq-atvorini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi.

Ekologik ongni rivojlantirish usullari

Maktabgacha ta'lim muassasalarida ekologik ongni rivojlantirish uchun turli metod va usullardan foydalanish mumkin:

1. Amaliy faoliyat

- gullar ekish;
- daraxtlarga suv quyish;





-hayvonlarga g'amxo'rlik qilish.

Bu faoliyat bolalarda tabiatga mehr uyg'otadi.

2. Sayr va ekskursiyalar

Bolalarni tabiat qo'yniga olib chiqish orqali ular real muhitni kuzatadi va o'rganadi.

3. Ekologik ertak va hikoyalar

Ertaklar orqali bolalarga tabiatni asrash g'oyasini singdirish mumkin.

4. Rasmlar va videolar

Vizual materiallar bolalarning tasavvurini kengaytiradi.

5. Tajribalar (eksperimentlar)

Oddiy tajribalar orqali bolalar tabiat qonuniyatlarini tushunadi:

- suvning bug'lanishi;
- o'simliklarning o'sishi.

Oilaviy tarbiyaning roli

Ekologik tarbiya faqat ta'lim muassasasida emas, balki oilada ham davom etishi zarur. Ota-onalar:

- bolalarga tabiatni asrashni o'rgatishi;
- chiqindilarni to'g'ri tashlashni ko'rsatishi;
- suv va elektrni tejashga odatlantirishi kerak.

Agar bola oilada ekologik madaniyatni ko'rsa, u bu odatlarni tez o'zlashtiradi.

Pedagogning roli va vazifalari

Tarbiyachi ekologik tarbiyaning asosiy tashkilotchisi hisoblanadi. Uning vazifalari:

- ekologik bilimlarni sodda shaklda tushuntirish;
- bolalarda qiziqish uyg'otish;
- shaxsiy namuna ko'rsatish;
- tarbiya jarayonini tizimli tashkil etish.

Pedagogning o'zi tabiatga ehtiyotkor munosabatda bo'lsa, bolalar ham shuni takrorlaydi.

Ekologik tarbiyada milliy qadriyatlarning o'rni

O'zbek xalqida tabiatni asrashga oid ko'plab an'analar mavjud:

- daraxt ekish an'anasi;
- suvni muqaddas deb bilish;
- tabiatga zarar yetkazmaslikka chaqiruvchi maqollar.

Bu qadriyatlarni bolalarga o'rgatish ekologik ongini yanada mustahkamlaydi.

Muhokama va natijalar





Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, maktabgacha yoshdagi bolalarda ekologik ongini shakllantirish jarayoni tizimli yondashuvni talab etadi. Agar ekologik tarbiya faqat nazariy tushuntirishlar bilan cheklanib qolsa, kutilgan natijaga erishish qiyin bo'ladi. Shu sababli amaliy faoliyat bilan uyg'unlashtirilgan ta'lim samaraliroq hisoblanadi.

Muhokama jarayonida quyidagi muammolar aniqlanadi:

- ayrim hollarda ekologik tarbiyaga yetarli e'tibor berilmasligi;
- o'quv-uslubiy materiallarning yetishmasligi;
- ota-onalarning ekologik tarbiya jarayonidagi passivligi;
- bolalarga ekologik bilimlarni yetkazishda zamonaviy metodlarning kam qo'llanilishi.

Shu bilan birga, ilg'or pedagogik tajribalar shuni ko'rsatadiki, innovatsion yondashuvlar, interaktiv o'yinlar va vizual vositalardan foydalanish ekologik ongini rivojlantirishda yuqori samaradorlik beradi.

Ekologik tarbiya jarayonida milliy qadriyatlar, xalq og'zaki ijodi va an'analar bilan uyg'unlashtirish ham muhim hisoblanadi. Bu bolalarda tabiatga nisbatan hurmat va mehrni kuchaytiradi.

Olib borilgan tahlillar va kuzatuvlar natijasida quyidagi xulosalarga kelindi:

- maktabgacha yoshdagi bolalarda ekologik ongini shakllantirish erta bosqichdan boshlanishi zarur;
- ekologik tarbiya tizimli va uzluksiz amalga oshirilganda samarali bo'ladi;
- o'yin, amaliy faoliyat va kuzatish metodlari eng samarali vositalar hisoblanadi;
- pedagog va ota-onaning hamkorligi muhim omil hisoblanadi;
- bolalarda ekologik bilim bilan birga ekologik xulq-atvor ham shakllanadi.

Natijada bolalarda:

- tabiatga nisbatan ijobiy munosabat;
- ekologik madaniyat;
- mas'uliyat va ongli xulq-atvor rivojlanadi.

Bu esa kelajakda ekologik muammolarga befarq bo'lmagan, tabiatni asrashga intiladigan ongli avlodni tarbiyalashga xizmat qiladi.





Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Sayfullayev G'iybullo Muhammedovich. *Maktabgacha ta'lim pedagogikasi*. – Toshkent: O'qituvchi, 2018.
2. Sayfullayev G'iybullo Muhammedovich. *Ekologik tarbiya asoslari*. – Toshkent: Fan, 2020.
3. Sayfullayev G'iybullo Muhammedovich. *Bolalarda ekologik madaniyatni shakllantirish*. – Toshkent: Ilm Ziyo, 2021.
4. Karimova N. *Maktabgacha ta'lim nazariyasi va metodikasi*. – Toshkent: Fan, 2017.
5. Xoliqov A. *Ekologiya va atrof-muhit muhofazasi*. – Toshkent: O'zbekiston, 2019.
6. Rasulova M. *Maktabgacha pedagogika*. – Toshkent: TDPU nashriyoti, 2016.
7. Abdullayeva Sh. *Bolalar psixologiyasi*. – Toshkent: Sharq, 2018.
8. Yo'ldoshev J. *Ta'limda innovatsion texnologiyalar*. – Toshkent: Fan, 2020.
9. Ismoilov S. *Ekologik madaniyat asoslari*. – Toshkent: Ilm Ziyo, 2019.
10. Tursunov H. *Atrof-muhitni muhofaza qilish*. – Toshkent: O'zbekiston, 2015.
11. Qodirova D. *Maktabgacha ta'lim metodikasi*. – Toshkent: O'qituvchi, 2021.
12. To'xtayeva Z. *Bolalarda ekologik tarbiya*. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
13. Smirnova E.O. *Doshkolnaya pedagogika*. – Moskva: Akademiya, 2017.
14. Poddyakov N.N. *Razvitie rebenka v doshkolnom vozraste*. – Moskva: Prosveshchenie, 2016.
15. Nikolaeva S.N. *Ekologicheskoe vospitanie doshkolnikov*. – Moskva: Vlados, 2018.
16. UNESCO. *Education for Sustainable Development Goals*. – Paris, 2017.
17. UNICEF. *Early Childhood Development and Education*. – New York, 2019.
18. Palmer J. *Environmental Education in the 21st Century*. – London: Routledge, 2015.
19. Wilson R. *Nature and Young Children*. – New York: Routledge, 2018.
20. Davis J. *Young Children and the Environment*. – Cambridge University Press, 2014.

